

Stamfedre i Kvænangen

Sirkastakka, husmannsplass til Nimenaike

Stamfedre i Kvæningen

Av Ole Kristian Jørgensen

Forord

Våre fedre i Kvæningen stammer hovedsakelig fra finlendere som innvandret på 1800-tallet, men en gren er samisk. I et forsøk på å samle trådene vil jeg nøste litt opp i forhistorien og skrive litt om livet i Kvæningen og hvordan befolkningen ble påvirket av presset utenfra.

Jeg har fått mye hjelp og støtte og fotografier fra flere i familien, men hvis noen skal trekkes fram må det bli Jan Egil Jakobsen, som har skaffet til veie hele slaktoversikten til Petter Seppola, og mye viktig data for den øvrige familien. Fotoet på framsiden, og flere andre har jeg fått fra Ranveig Eriksen. Takk til dere alle.

Mye av informasjonen er hentet fra boken om "Fjordfolket i Kvæningen" av Ivar Bjørkelund. Jeg har også plukket noe fra andre kilder. Se liste til slutt.

Kvæningen

Navnet Kvæningen, skal nordmenn ha brukt om fjorden i mer enn 1000 år. Navnet ble også brukt av vikingene, antakelig for å minne dem om at i denne fjorden kunne man treffe på kvener, som visst nok ikke var de enkleste å ta opp kampen med. Samer kunne dessuten *ganne*, en evne til å føre folk ut i ulykke, noe selv vikingene hadde respekt for. Det kan vel hende at de blandet sammen kvener og samer, og at også kvenene ble tillagt denne edle kunst.

Det eldste samiske navnet på fjorden er "Nàvuonna". Svenskene kalte den for *Nauone fierd* og *Nauono fiordh*.

En av de viktigste inntektskildene til de nordnorske vikinghøvdingene, som stort sett levde av handel, jordbruk og plyndring, var *finneferden*, en kombinasjon av handel og herjingstokter.

Vikinghøvdingen Ottars sin beretning i 890 til kong Alfred i England inneholder noen linjer om kvener:

"Somme tider herjer kvænene på nordmennene over fjellet, men somme tider nordmennene på dem. Det er meget store ferskvann mellom fjellene og kvænene bærer sine skip over land opp i de vannene og derfra herjer de nordmennene. De har meget små skip og de er meget lette."

På den tiden var det neppe noen nordmenn å plyndre i Kvæningen, men en kan anta at den samiske befolkningen ikke var mindre attraktiv. De hadde jo pelsverk og skinn, for ikke å snakke om tørrfisk. Hvem Ottars "kvæner" var er noe usikkert, men det er sannsynlig at de var en finsk folkegruppe som også ble kalt *kainulaiset* og var bosatt i de nordøstlige deler av Bottenviken. Forskerne anser det imidlertid som sikkert at kvænene var forløperne til *birkarlene*, en folkegruppe som utpå 13- og 1400-tallet styrte handelen på Nordkalotten.

Birkarlene hadde en handelsorganisasjon som på mange måter kan sammenlignes

med Hanseatene i Bergen, men i stedet for fisk var det pelsverk som var deres spesialitet. Birkarlene drev også inn skatt av samene, på samme måte som deres norske konkurrenter i vest. Birkarlene var organisert i store handelskompanier som hadde kontroll over hver sin "lappmark" Kvænangen var en del av Torne Lappmark, som strakk seg fra Tysfjord i sørvest til Varanger i øst. Det medførte at samene på 14-1500 tallet både betalte finneskatt til danske oppkrevdere, mest i form av tørrfisk til Bergen, men de betalte også skatt til birkarlene samtidig som de handlet med dem. Også Norgorodrikets (Rusland) utsendinger som gjestet fjorden, krevde opp skatt og plyndret.

I "Svensk Uppslagsbok" sies det at "*siden 1500-tallet kalles de norske finner for kvener.*" Betegnelsen er altså tatt opp igjen uten at folkene som dette angikk opprinnelig har vært kvener.

De første navngitte "kvener" vi hører om er handelskarene Oluf Andersen, Oluf Person og Mons fra Juoksengi som en febuardag i 1553 kom kjørende med sine reinsdyr langs elvefarene ned til Badderen. Årsaken til at historikerne har funnet fram til disse er at de med seg i pulken hadde instruks fra svenskekongen Gustav Vasa som krevde at "*Væstersjøfinnene*", dvs. den samiske befolkningen fra Tysfjord til Varanger skulle betale skatt til Sverges konge.

Samene krevde imidlertid skatt fra de nordmenn som slo seg til i området, og dette varte helt til Christian 4. satte foten ned i 1608. Danmark - Norge gikk imidlertid til krig mot Sverige i 1611, en krig som varte i 2 år, (Kalmarkrigen) som danskkekongen vant. Etter 1613 var Kvænangens og Finnmarks befolkning å regne som undersåtter av den dansk-norske rike.

Hvem kom først?

Det siste isdekket som lå over Europa begynte å smelte for ca 20.000 år siden og avslutningen skjedde for knapt 10.000 år siden. Men lenge før isen smeltet var store deler av landet, særlig i kystområdene isfrie. Menneskene holdt seg ved isbreenes kant fordi svære villreinsflokker beitet ved brekanten. I sjøen var det et fantastisk dyreliv, med hval, hvalross, sel fisk og sjøfugl. Deres livsform var halvnomadisk med flytting etter skiftende årstid og mellom bestemte steder. Veiding, det vil si jakt, fiske og fangst, ga det nødvendige utkomme. Noen hevder at innvandringen først skjedde langs norskekysten fra syd, mens andre er tilhengere av teorien om at de første menneskene som slo seg ned i Nord- Troms og Finnmark kom fra Bottenviken. Arkeologiske funn og utgravninger i Finnmark (Komsa-kulturen) viser at det har bodd folk i dette området minst like lenge som i resten av landet. Nyere utgravninger i Nord-Sibir viser at det har bodd folk der i over 30.000 år. Det er etterkommere av disse menneskene som i sin tid befolket det amerikanske kontinent, og de kan også ha dratt vestover, noe som kan bety at de første innflytterne kom fra øst og ikke fra sør eller vest som man hittil har trodd. Men de første som kom var såkalte sankere.

Det eldste tidsskrift som omtaler samene (finnene) er fortalt av Tacitus i tiden mellom ca. 58 – 117 etter Kristus. Han omtaler et primitivt folk i Germania som han kaller finni, et vilt og fattig folkeferd. og heller ikke hadde ordentlige boliger. De levde av gress, brukte skinn til klær og lå på jorden. Det eneste de hadde til å oppholde livet var piler, laget av bein. På jakt gikk både menn og kvinner, begge gikk sammen og hver forlangte sin del av byttet.

Samene

I "Historisk Verdensatlas" blir de første innflytterne benevnt som jegere og sankere.

Det er en fellesbetegnelse for den skandinaviske, finsk-ugriske og sibirske urbefolkningen. Den skandinaviske delen av befolkningen blir etter hvert kalt for *finner* eller *samer*.

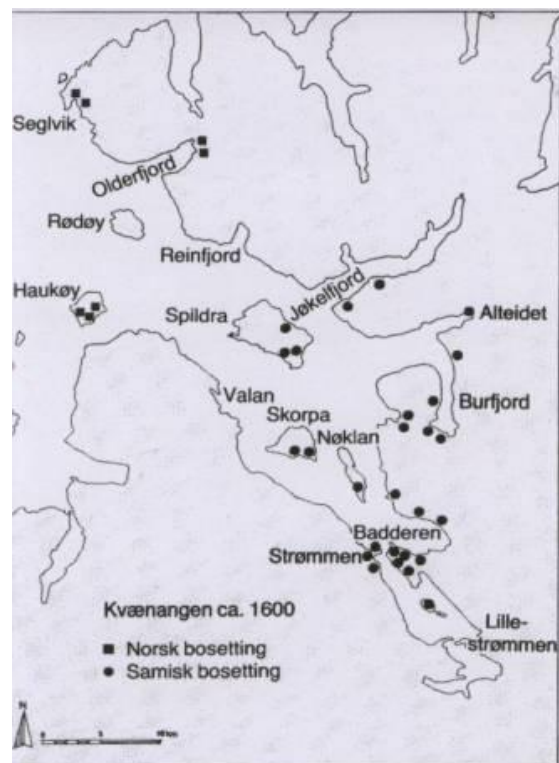
Arkeologene mener at begrepene samisk eller "lappisk," bare kan brukes på denne førhistoriske kulturen fra begynnelsen av den såkalte Kjelmøy- kulturen. Det er denne som representerer begynnelsen av den samiske jernalder, selv om det ikke var noen markant overgang mellom senne kulturen og steinalderens siste stadier. I innlandet begynte den tidligere metallalder omkring 1600 f. kr som en forlengelse av bronsealderen i øst. Den samiske jernalder som fulgte, opp til begynnelsen av 1500-tallet, representerte en sammenhengende og ensartet kultur over hele Sameland, som også omfattet Kolahalvøya.

Man tror at denne kulturen ble brakt til området av et folk som talte et finsk-ugrisk språk. Denne befolkningsgruppe ble så stor at den dominerte befolkningen i området, som etter hvert overtok deres språk, og de utviklet seg til en samisktalende befolkning. Det er en klar forbindelse mellom østersjøfinsk og samisk. De har altså et felles opphav, et urfinsk språk som ble snakket i området for noen tusen år siden. Opprinnelsen til samekulturen mener man en finner et eller annet sted i Uralfjellene, hvor den tidlige metallalderen begynte med bruken av kobber ca. 200 f.Kr.

Fram til slutten av 1200-tallet eller begynnelsen av 1300-tallet var Finnmark og Nord-Troms et ensidig samiskdominert bruks- og bosetningsområde. Men fra da av fikk vi en begynnende, varig norsk fiskeribosetning ytterst på Finnmarkskysten.

Simalango, samisk offersted på vestsiden av Vassnes ved Jøkelfjorden.

Fra "Kjorfolk i Kvænangen"

Det hanseatiske handelssystemet gjorde da norsk bosetning mulig nord for den såkalte "korngrensa", om trent ved Malangen. Hanseatene byttet korn mot tørrfisk. Derved ble det gunstig å bo på Finnmarkskysten, nær fiskefeltene. Dette innebar likevel ikke at Finnmark og Nord-Troms ble ensidig underlagt den norske konge eller staten. Den norske koloniseringen og utvidelsen av statsmakten nordover kom i konflikt med Novgorodrikets (Ruslands) interesser. På 1200-tallet førte dette til at fyrsten av Novgorod beordret karelerne og russerne

til å plyndre fiskevær sørover til Malangen. To ganger i begynnelsen av 1320-tallet ble nordnorske kystområder angrepet av regulære flåtestyrker. Til tross for en fredsavtale i 1326, fortsatte de gjensidige plyndrings- og krigstoktene i om lag 150 år. Heller ikke fjordene gikk fri, og det er mange sagn og fortellinger om plyndring av samene i Kvæningen.

”Sjøfinnene” og ”Lappene” representerer to ulike tilpasninger innenfor et og samme folk. Sjøfinnene bodde fast ved sjøkanten året rundt og levde av de resurser som fjorden ga til lands og til vans. Dessuten handlet de med Bergensjaktene som bl.a. leverte mel og salt i bytte med tørrfisk.

Det var som sakt Bergenshandelen som gjorde det mulig for de første nordmenn å slå seg ned ute på kysten. Nord for Malangen var det ikke mulig å dyrke korn, og alle, utenom samene, var avhengig av dette.

I første halvdel av 1700-tallet kom også den såkalte Pomorhandelen inn. Russerne bytter bl.a. mel og salt med rå fisk. De kunne altså kjøpe fisk i ”makketiden” fordi de saltet fisken. Saltet var en kostbar artikkel på den tiden, men russerne produserte det forholdsvis billig i Kvitsjøområdet, særlig på Solovetsky-øyene. I tillegg til at monopolhandelen på Bergen ble brutt da pomorhandelen kom i stand kunne fiskerne fiske hele året. Fiske om sommeren var langt å foretrekke framfor vinterfiske, da det ofte var storm og kulde. Kampen for tilværelsen ble betraktelig lettere da de kunne handle med de såkalte Pomorene. Handelen med russerne varte til helt rundt 1920, da Sovjetunionen satte en stopper for den.

Siida- samfunnet

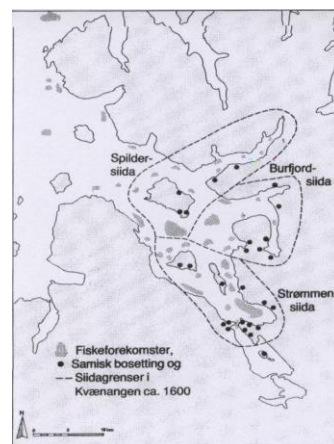
Bosetningen i Kvæningen før 1600-tallet var avgrenset til tre hovedområder. Disse områdene kalles ”byer” av svenske

skatteoppkrevere, og tilsvarer det samiske ordet *siida*. Siida var et avgrenset område som hadde indre selvstyre, og som selv valgte sine ledere etter et urgammelt system. Man kan sammenligne siidaene med organiseringen til urbefolkninger i andre verdensdeler. De samiske navnene på de tre nevnte siida`en er ikke kjent, men svenskene brukte Spildra by, Strømmen by og Burfjord.

Spildra by omfattet øya Spildra og hele Jøkelfjorden. Denne fjorden omtaltes ofte som Spilderfjorden. Denne siida`en var den minste av de tre.

Strømmen by hadde den største bosetningen. Mellom 1555 og 1577 kaltes dette området også for Skorpen by fordi øya Skorpa er med i denne siida`en.

Burfjord kan være den yngste av de tre bosetningsområdene fordi den bare er omtalt i skatteliste etter 1577. Kviteberg og Alteidet ble regnet med i Burfjorden. Vi skal senere se at en av våre forfedre kom fra sistnevnte siida`en, selv om samfunnet var organisert andelenes på hans tid. Kvæningsbotten, innenfor Årøya, var ikke med i noen siida-organisasjon. Det gjorde det vel enklere for andre enn samer å slå seg ned her, men det var innføringen av det dansk-norske skattesystemet, hvor alle finnydningene ble skyldsat rundt midten av 1700-tallet, som rev bort grunnlaget for samenes rettigheter til jorda i Kvæningen.

Fra ”Fjordfolket i Kvæningen”

Siida- organisasjonen er meget gammel blant samene, og selv i dag brukes den innen reindriften. Samene organiserte sitt daglige liv, og omgangen med andre, gjennom siida`en. Siida`en var en samarbeidsorganisasjon som gjorde det mulig for flere husstander å samarbeide om mange forskjellige typer arbeidsoppgaver. Selv om samene ikke hadde noen nasjonalstat betyr det ikke at de levde uten noen form for organisert myndighet, og folk var langt fra rettslause.

De finske innvandrerne, kvenene

Opp gjennom århundrene har både finner, russere samer og svensker slått seg ned i Norge. Tidligere var det ingen kontroll med innvandringen, dessuten var grensene uklare. På slutten av 1700-tallet forsvant, som nevnt tidligere, samenes gamle rettigheter til jorda. Samene hadde hatt kollektiv bruksrett til jorda og frihet fra å betale bygselsavgift og landskyll, likevel måtte de etter 1755 betale skatter og avgifter på linje med kvener og andre. All jorda ble i prinsippet tilgjengelig for alle, uansett etnisk tilhørighet, men de måtte betale staten for den jorden de ville ha. Det er dette som gjorde det mulig for bl.a. kvenske innvandrere å slå seg ned på steder som i Kvænangsbotten. Ved begynnelsen av 1800-tallet var det bosatt kvener på tre steder i bunnen av fjorden. I Lillestrømmen- eller *Virranmukka*, som de sa på finsk, bodde Jon Thomassen, som var tredjegenasjon kvæn på småbruket. På Nimenaike bodde Henrik Johannesen, sønn av den første bureiseren Johannes, og i Nordbotten – Vuononperæ – bodde Marit, søster av brukeren på Nimenaike. Hun hadde giftet seg med Johannes Olsen Koller, en kvæn som var innvandret fra Pajalla i 1787. Bortsett fra at Henrik på Nimenaike delte jorda mellom de to sønnene Johannes og Mathis, skulle det gå flere tiår før den kvænske bosetningen ekspanderte for alvor.

Den kvenske innvandringen gjennom 1800-tallet artet seg som en bølgelignende bevegelse med første topp omkring 1850, neste omkring 1870 og den siste litt før 1890. I følge folketellingen for 1845 var det omtrent 1000 kvener i Troms fylke, de fleste bodde i Nord-Troms. I 1875 hadde antall kvener økt til 3500, og det tilsvarte omtrent 8 prosent av befolkningen i området.

Maleri av kven fra ca. 1850 av J.f. Cambell

Etter 1860-årene var det mange kvener som så på flyttingen til Norge som første etappe på en reise til Amerika, og et par tusen kvener flyttet fra Norge til Amerika, også noen av våre slektninger. Faktisk var det slik at utvandringen fra Finnland til Amerika tok til over ishavshavnene i nord.

Senere kom de såkalte fornorskningsprosessene, og det ble atskillig vanskeligere å stå fram som kven.

En Morgenblad- journalist med navn Arthur Rathe skrev en bok i 1934 om "Finske fare for Finnmark", og boken fikk en kolossal virkning. Den slo voldsomt inn i små bygdesamfunn, og fornorskningsprosessen rammet de små samfunnene veldig hardt. Kvenene var det tause folket, og de holdt seg i ro for å slippe bråk og spektakkel. De sendte pliktoppfyllende sine barn til skolene hvor all undervisning foregikk på norsk. Ungene

hadde ofte store problemer med å henge med, karakterene ble dårlige og barna ble ofte stemplet som undermåls.

Gruvedrifta i Kjækan trakk kvener til Kvænangen

I 1834 ble det i juni holdt tingforhør på Skjervøy (Både Kvænangen og Nordreisa tilhørte på den tiden Skjervøy kirkesokn) i anledning av den i *"Districtet skeede Oversvømmelse af Qvæner."*¹⁴ kvener var innkalt til forhør, og de forklarte at det var *"Mangel paa Arbeide og Underholdning i deres Hjembygd"* som var årsaken til at de hadde dratt vestover fjellet fra Karungi Forsamling i Russisk Finland for å finne lykken i *Ruija-* havlandet. De var ikke de eneste. Ut på 1830-tallet kom stadig flere kvener på arbeidsvandring til fjordene i Nord-Troms og Vest-Finnmark. Det var ikke bare på den russiske del av Finland det var uår og hungersnød. De kom folk fra området ved Torneelven, Jukkasjervi, Karesuando, Øverkalix, Rånenå og Eidfors samt mange andre distrikt. I Finnland hadde man skjøvet korngrensen langt mot nord. Når høstfrosten kom tidlig ble mesteparten av kornavlingen ødelagt, og hungersnøden var kommet uhyggelig nær.

Et tiltakende vårtorskefiske langs Norskekysten ga både penger og mat, men av like stor betydning var gruvedrifta som i 1827 ble satt i gang i Kåfjord i Alta og i 1840 ved Kjækan i Kvænangen.

"The Quenangen Mining Association" ved Kjækan førte til at stedet ble sentrum i fjorden, og befolkningen ble tidoblet på 60 år (1801-1865) fra rundt 50 til 550 personer. Malmen ble en tid kjørt med hest og slede vinterstid fra Kjækan til Alta, og flere kjørekarer og hester omkom på fjellet. Men da et helt følge, med kjørekarer og hester, omkom ble det slutt på denne transporten. Hele befolkningstilveksten var ikke innvandring, noe skyltes også naturlig

tilvekst. Jordreformen fra 1760 med overgang fra ensidig samisk bruksrett til allmenn norsk privatrett skapte nye tider for bureisere. Mange av de som var kommet til Kvænangen og som arbeidere i Kjækan Kobberværk så muligheten i den nye rettspraksis som var etablert. Det var særlig i bunnen av Kvænangsbotten at det var store arealer uten større bosetning, som kunne bygsles og skylsettes. Mange kvenske gruvearbeidere så nok livet i fjordbunnen som langt mer attraktivt enn å ødelegge helsa i fuktige, støvete, kalde og farlige gruveganger. Så lenge det var brukbar jord å finne kunne enhver innflytter bygsle seg et bruk eller kjøpe seg en eiendom etter at jorda ble lagt ut for salg etter 1852. Kvenene ble godt mottatt i sitt nye hjemland. Nordmennene lærte dem snart å kjenne som arbeidsomme og sparsomme folk.

Dessuten gikk det nedover med gruvedriften. Både i Alta og i Kjækan var det helt slutt i 1878. I 1902 begynte ny gruvedrift ved Badderen, og det ble bygd en ny utskipningskai der.

Amtmann Collet i Finnmark skrev i 1754:

De i Torneå lappmark fødte kvener er et nyttig folk. Mennene er vandt med å bruke jorden, bygge tømmerhus, arbeide elvebåter og snekre, tilvirke sko, støvler og pjæser. Kvinnene kan arbeide på jorden sammen med mennene, de kan skjære åker, berge høy, spinne og veve, strikke og sy. De forsøker aldri å oppnå fordeler på den norske folks bekostning."

Gamle skrifter viser også at kvenene her i landet ble behandlet med stor imøtekommenhet, men det var før fornorskingsprosessene kom i gang.

Sirkastakka

Utsikt fra Sirkastakka, foto: Ranveig Eriksen

De første av våre forfedre som i 1837 kom til Sirkastakka, var ekteparet Anna Brita Pehrdsdatter Bjørnefot født 1818 (1816) i Turtola (Svartstein) Sverige, som i 1836 ble gift med Salamon Hansen Hanno, født 1805 i Pello sogn i Sverige. De giftet seg i Talvik kirke i Alta i 1836, og det første barnet, Anne Grethe ble født samme år.

Også neste barn, Marie Helene f. 1839 kom til i Alta.

I bygdeboken for Kvænangen står det at de overtok husmannsplassen Sirkastakka i 1837. Det kan vel hende at Salomon inngikk avtale på det tidspunktet, og at han bygde hus og tilrettela stedet før konen og ungene kom.

Sirkastakka, eller Nesodden på norsk, ligger på et butt nes som går fram mot fjorden mellom Kvænangselva og Njemenjaikaelva. Odden utgjør et lite framspring på dette neset, men det er ingen markert spiss.

Navnet Sirkastakka, eller Nesodden, kan imidlertid forsvares, men det er usikkerhet om oversettelsen til norsk er riktig. Universitetet i Tromsø opererer med skrivemåten "Sirgastat eller Cirkastat" som skal bety sprut eller sprøyt.

Selve plassen har den dag i dag ikke bilvei helt fram, men det er framkommelig med bil nesten helt fram over Njemenjaiko – sletten. Tidligere var det framkommelig med hest og vogn til begge sider av neset,

og denne vei var den eneste vei mellom Nordbotten, Myrdal, Bjørkenes og Njemenjaiko. Med høyvann var veien stengt med elveløpet, men den kunne vanligvis forseres med hest og kjerre. Lenge gikk det en personheis, eller "kip" over elva, som folk kunne ta seg over på. Det var spent en wire tvers over elven, og på den var det en stolanordning med hjul. Et tau med blokker på begge sider var festet til kipen, og en person av gangen kunne forsere elven uten hjelp.

Postmannen brukte denne veien, og han stoppet alltid på Sirkastakka hvor han fikk kaffe av Ragnhild. Ellers brukte folk båt til og fra, fordi det gikk raskere og varer kom lettere fram.

Under krigen bygde tyskerne ved hjelp av fanger og "frivillige" riksveien og broa over Kvænangselva et stykke opp fra sjøen. Nå er veien over Sirkastakka tilgrodd, men fortsatt framkommelig.

Innmarken går i et vakkert lite dalføre mot sørvest, men vi må regne med at på Anna Brita og Salamons tid var det en god del furuskog her. Tilgangen til skog og brenneved var god, og det var god tilgang på vann. Plasseringen på odden ga god tilgang på fisk, både sommer som vinter. Om vinteren fisket de på sjøisen, og det var mye agnskjell på de grunne partier i fjorden. Utenom innmarken var det for det meste statseid jord hvor dyrene kunne beite, og det var mye vilt i dalen. På Salomons tid var det også villrein i området. I elvene på begge sider av neset gikk det laks og ørret, og det var mange typer skogsfugl oppetter Kvænangsdalen. Kvenene kunne også kunsten med å brenne tjæremil, en måte å få ut tjære fra furuveden på. Det siste ga en god ekstraintekt sammen med never som de solgte til takteking m.m.

Salg av tømmer ga og bra fortjeneste.

Den første bebyggelsen på Sirkastakka kan ha sett slik ut.

Det første huset på Sirkastakka var uten tvil en gamme, men folkene fra Tornedalen var skogsfolk som både kunne lage sleder, tømmerdoninger og båter. De hadde også kunnskap om jordbruk, og de kunne bygge hus av tømmer.

Typisk kvengård fra 1800-tallet Foto: Nord-Troms Museum

Kvenegårdene var bygd av rundtømmer som ofte var økset flat på yttersiden, og novene var som regel innkledd slik at de ikke trekte vann. Det kan hende at det var det huset som Salamon bygde som sto på Sirkastakka, og som ble brent på slutten av krigen, men dette kan vi ikke si med sikkerhet. Et tømmerhus uten utvendig kledning hadde som regel en levetid på rundt hundre år i kystklimaet.

Furuskogen sto tett i Kvænangsbotten på den tiden, og det meste av skogen var eid

av staten så tilgangen på tømmer var nærmest ubegrenset.

Hvordan Anna Brita og Salamon skaffet seg husdyr og annet nødvendig utstyr vet vi ikke. Det kan hende at Salamon hadde spart opp noen penger slik at de kunne kjøpe det mest nødvendige. Han var jo 13 år eldre enn sin kone, og ungkarer sparte ofte slik at de kunne starte familie.

Salamon var 31 år og Anna Brita var bare 18 år da de giftet seg i 1836. Ubemidlede kvener måtte jobbe i gruvene eller reise på fiske eller fangst før de kunne etablere seg som leilendinger eller gårdbrukere. Vi vet ikke om Salamon drev fiske eller arbeidet i gruva ved siden av småbruket. De fleste innvandrerne gjorde det.

Hvordan nybrottstiden på Sirkastakka var, vet vi ikke, men man kan få en pekepinn hvis man leser Knut Hamsunds bok *Markens grøde*, som kom ut i 1912. Hamsund beskriver arbeidet på en nyrydning ganske detaljert, og forskjellen på Sellanrå og Sirkastakka var vel ikke altfor stor, bortsett fra at Sirkastakka lå ved sjøen, og transporten til og fra var enklere. Dessuten hadde Salamon med en kvinne som kunne ta et tak, noe Isak Sellanrå savnet felt de første årene.

Anna Brita og Salamon fikk åtte barn. I data fra universitetet i Tromsø heter det at alle disse snakket kvensk, lappisk og norsk.

Anne Grethe f. 1836, d. 1915, emigrerte til USA. Hun ble gift med en med navn Galander og de fikk mange etterkommere. Anne Grethe kom, etter det vi vet, aldri tilbake til Norge, og hun døde der borte i 1915.

Marie Helene f. 1839 hun flyttet til Alta. Kanskje ble hun gift med en kven som arbeidet i kobbergruven der.

Johannes – (Bikko-Salko) var født i 1840, d. 1889. Han giftet seg i 1861 med Ellen Marie Nilsdatter f. 1832 De flyttet til

Lillestrømmen og fikk 5 barn. Bikko-Salko døde i 1889 og ble bare 49 år.

Neste barn i rekken var Peter Abraham. Han var født i 1843 og døde i 1927. Også han emigrerte til USA og bodde i Annandale, Minesota. Hvem han giftet seg med vet vi ikke, men de fikk to barn, Hanna Emilie og Ida Gustava.

Den fjerde i rekken av barn var Maria (Salkon- Marja) Hun var født i 1846. Hun ble gift med samens Erik Henriksen (Ravna-Erki) som var født i Burfjord i 1849. Vi skal komme tilbake til disse to fordi de er våre stamfedre.

Salomon (Salko) kom til i 1853 og ble gift med Anne Hendriksdatter (Toppalan-Anne) født 1864 i Toppelbukta. Salko og Anne ble husmenn under Jakob Johannesen som var oppsitter på venstre del av Nimenaike. Salko og Anne hadde ikke barn.

Den siste i rekken er Brita Stina som var fødd i 1859 og døde så sent som i 1943. Hun flyttet til Målselv, og dro senere til USA men kom tilbake. Vi vet ikke om hun noen gang var gift, hun fikk i alle fall ingen barn.

Laila fra Seternes, datter til Amanda, husker Beita Stina fordi hun var fadder på Laila. Da Brita Stina kom fra Amerika hadde hun med et vakkert kulørt tørkle med frynser til henne. Laila var vel fire-fem år den gangen, og hun ga etter da to eldre lekekammerater ville sy dukkeklær av tørkleet. Da moren spurte om hun fikk noe igjen svarte hun at hun skulle få betalt straks jentene ble millioner. Det gikk tregt for jentene å bli millionær, og Laila har ennå ikke fått oppgjør. Da Brita Stina ble født var moren Anna Brita 43 år og produksjonen av barn ble vel av naturlige grunner avskuttet.

Salkon-Marja og Ravna-Erki.

Vi må tilbake til noen andre av våre forfedre, Marie og Erik, eller Salkon-Marja og Ravna-Erki, som de ble kalt til daglig.

Faren til Erik hette Henrik Johannesen f. 1828, og moren hette Ragnhild Jacobsdatter. De var samer og bodde i Sørkjosen (Sør-Tjos) i Burfjorden. De har altså tilhørt Burfjord-sidaen, et område hvor det i mange hundre år bare bodde samer.

Marie f. 1846 fra Sirkastakka kom som tjenestejente til Henrik Mathisen (Matti-Heiki) på Nimenaike en gang før 1865 og ble med på folketellingen der det året. Matti-Heiki må ha holdt stort hus for det var 12 personer registrert på bostedet. En av de andre registrerte var Erik Henriksen fra Burfjorden som var tjenestedreng. Erik var da 16 år og Marie var 19 år. Erki og Marie må ha likt hverandre godt for den 24.februar 1871 fikk de en sønn som ble kalt Erik. De flyttet til Sirkastakka og tok etter hvert over småbruket. Erik var fisker, snekker og skiferhogger, og ble altså i tillegg småbruker.

I 1873 giftet de seg og fikk sju barn.

Eldste sønn til Marie og Erik hette også Erik Eriksen. F . 24.02.1871. Han giftet seg med Aasel Johnsdatter, f. 1874, de fikk en sønn som hette Selmer Johannes i. 1905,

Nummer to var Ragnhild, vår stammor, som var født 12.08. 1874. Ragnhild fikk en sønn i 1894. Gutten fikk navnet Jakob Randolph og faren hette også Jakob Skogberg. Jakob Randolph står oppført som pleiesønn til Erik og Marie på folketellingen i 1900. Jakob ble gift med Emilie Kristine Birgitte Jakobsdatter f. 1898 fra Birtavarre i Lyngen. De fikk et barn. Både Jakob og barnet døde i spanskesyken rundt 1918.

Petter Eriksen f. 17.mai1876, Dro til Amerika (Oregon)

Petter Eriksen reiser til Amerika og tar avskjed med søster Ragnhild i Tromsø

Anne Elisabeth Eriksdatter f. 12.06.1881
Hun giftet seg med Johan Martin Josefsen og de bodde i Karvika i Kvænangen. De fikk følgende fem barn: (Emma, Torleif, Martin, Torbjørn og Elling)

Henrikke Marselie Eriksdatter, hun var født i 1884 og døde i 1943. Hun giftet seg med Enok Johansen, og de bodde på Kjøllefjordnes. Han tok senere navnet Tomsen. De hadde ingen barn, men de adopterte en jente som het Gjertrud Limbom. Gjertrud ble gift med Ragnhilds sønn Jan, og de overtok huset til hennes foreldre på Kjøllefjordnes. Henrikkes mann Tomsen drev med fiske og fiskeoppkjøp på Island og de bodde der fra ca. 1918 til 1931. Det sies at startkapitalen var en lotterigevinst på kr 10.000 som Henrikke vant. Fiskebåten forliste og bedriften på land gikk konkurs. Etter det skilte Henrikke seg fra Tomsen og hun og Gjertrud dro tilbake til Kjøllefjordnes. Han etablerte ny familie på Island, og det skal finnes etterkommere av han der.

Marie Sofie f. 1887 giftet seg med Anton J. Andersen og de bodde på Kjøllefjordnes.

De fikk sønnene Asle og Egil. Maria Sofie brukte bare mellomnavne Sofie. Hun ble enke og giftet seg for annen gang med Ole Gustavsens fra Kjøllefjordnes. Både hun og barnet døde i barselseng.

Britha Stina Eriksen f. 10.07.1889

Petter Seppola

På folketellingen for 1900 dukker et nytt navn opp, nemlig skogsarbeider *Peder Sepele* fra *Finland*. Fødselsåret stemmer med vår stamfar på Sirkastakka, men navnet er atter en gang skrevet forskjellig fra det som er blitt brukt som slektsnavn. Vi hadde altså en stamfar som skriver for-, mellomnavn og etternavn på mange forskjellige måter. I henhold til Statsarkivet i Tronsø er fornavnet skrevet på tre forskjellige måter (Petter, Peder og Peter) Mellomnavne er skrevet som (Mathias og Mathisen) mens slektsnavnet i alle faller er skrevet på fire forskjellige måter (Sæppen, Seppåla, Sepele og Seppola.) Vi kan imidlertid slå fast at personen er døpt Petter Mattisinp (Mattissønn) Seppænen og er født i 1871 i Puolanka i Finland. Man kan vel gå ut fra at det var språkvansker som førte til alle disse forskjellige skrivemåtene, og manntallsførere og prestene får ta sin del av skylden for disse radbrekningene av navn. Vi vet dessuten at folk som for eksempel emigrerte til Amerika, endret sine navn til amerikansk for ikke å skille seg ut. Det ser ut til at vår Petter hadde problem med å finne stilen.

Det er ikke mye vi vet om personen Petter Seppænen. Han var født i Puolanka, som ligger i Oulu distrikt i midtre del av Finland. Vi kan trekke hans slekt tilbake til 1688, og alle kommer fra et jordbruksdistrikt øst for Oulu. (Se stamtavlen.)

Moren het Madlena (Lena) Eriksentr. Juntunen, og hun var født i 1843, hun var fra Suomussalmi, Kiando, som er det

samme område som Petters forfedre kommer fra. Faren til Petter var Mattis Pehrinpk. Sappænen og kom fra Puolanka, Suolijærvi.

Petter kom fra en søskenflokk på fem. Disse var: Kaisa f.1867, vår Petter f. 23.06.1871, Eli f. 1872, Johan f. 1875 og Elsa Amanda f. 1877.

Vi vet lite om denne familien, men Petter skal ha fortalt at faren døde tidlig. Moren giftet seg på nytt og at i alle fall han ble satt bort, eller dro frivillig. Han og stefaren gikk visst svært dårlig sammen. Han vokste opp hos en prest der det var flere andre fosterbarn. Hvordan han hadde det hos sine fosterforeldre har han ikke fortalt mye om, men han skal ha sagt at de måtte arbeide for føden der. Da han var 17 år hadde fosterfaren sagt at nå var det på tide at han sto på egne ben. Vi vet ikke mye om hva han livnærte seg med i de 12 årene som gikk fra han forlot presten til han dukket opp som skogsarbeider på Sirkastakka i 1900.

Petter skal ha gått i bøkkerlære (tønnemaker) og han har kanskje jobbet med det i Finnland. Etter at han slo seg ned på Sirkastakka tok han opp noe av dette arbeidet, og datteren Amanda på Seternes hadde ting som faren hadde laget, men alt gikk tapt da husene ble brent under krigen. De som kommer derfra vil sikkert huske et langt trau som var hogd ut av en tømmerstokk, og som ble brukt til å salte kjøtt og fisk i. Trauet hadde en stor sprekk i en av gavlene og det var sydd sammen med ståltråd.

Når Petter kom til Norge er usikkert, men det blir sakt at da han kom til Alta var han 19 år. Vi vet heller ikke hvilken vei han kom, men det var sannsynligvis over Kautokeino til Alta. Hva han arbeidet med er og usikkert, men han står oppført på folketellingen som skogsarbeider. Det er blitt sagt, uten at det kan bekreftes, at han hadde vært på fiske og at han hadde vert

kokk på selfangst. Han skal vist også ha vært gruvearbeider, og deretter skogsarbeider.

De som i dag husker han sier at han hadde astma på sine gamle dager, og at han for det meste satt på en stol uten å si særlig meget. Han lærte aldri å snakke skikkelig norsk, det var heller ikke nødvendig, for språket i heimen på Sirkastakka, som ellers i Kvæningen, var finsk eller kvensk. Språket hemmet imidlertid kommuniseringen med barnebarna som kom utenfra, og inntrykket av at han var fåmelt ble vel forsterket av språkvanskene. Petter døde i 1940, 69 år gammel.

Brudebilde av Petter og Ragnhild

Hvor og når Petter og Ragnhild ble kjærester vet vi ikke, men de gifter seg i 1901, samme dag som datteren Marie Amanda ble døpt. Det var jo langt å ro til kapellet ute på øya Skorpa, og det var vel praktisk å gjøre ting samlet.

Det er heller ikke mye vi vet om Ragnhilds oppvekst, og hva hun arbeidet med i ungdommen. Kanskje var hun tjenestejente rundt på gårdene. Mest sannsynlig var hun hjemme og passet på sin sønn Jakob som hun fikk seks år før Petter flyttet til

Sirkastakka. Da hun fikk Jakob var hun 20 år, og da hun ble gift med Petter i 1901 var hun 27 år og Petter var 30 år.

Bestemor Ragnhild var noen ganger på Seternes, og vi unger syntes det var rart å høre henne snakke kvensk med Amanda og en merkelig norsk med oss andre. Hun var sterkt imponert over hva datteren og hennes mann Alf hadde fått til på nybrottsplassen Seternes.

Ragnhild på sine eldre dager

På Sirkastakka var Ragnhild det ubestridte midtpunkt. Hun fisket etter hyse, rett utenfor fjæra på Sirkastakka. Hun brukte en pilk hvor hun krøket fisken, og det var ikke få småhyser som kom opp.

Det var ikke mye hun hadde fått berget da Sirkastakka brant under krigen, men hun hadde på en eller annet måte berget et stort gjøkur, som hun naturlig nok var veldig stolt av. Denne vakre gjøken kom ut hver hele og halve time og varslet hva klokken var. En gang var vi på besøk sammen med vår mor i deres provisoriske hus på Sirkastakka etter krigen. Halvor, sønn til Ragna, bodde der sammen med bestemoren og onklene Petter og Oskar. Vi syntes det var stor stas med gjøken, og vi fant ut at vi kunne få den fil å gale mer

hvis vi beveget en spesiell hendel inne i klokka. Denne festet vi en sytråd til, og når vi stod på utsiden av vinduet kunne vi både påvirke gjøken, samtidig som vi observerte reaksjonen til Ragnhild og Amanda i stuen. Til å begynne med var vi beskjedne og tvang gjøken fram bare hvert kvarter, til damenes store forundring. Vi ble imidlertid iverigere etter hvert, og gjøken føk ut både titt og ofte. Vi ble ganske raskt avslørt av Amanda. Ragnhild hytta med pekefingeren og sa noe på kvensk. Halvord oversatte, og vi skjønnte at vi ikke sto særlig høyt i kurs, men vi ble fort tilgitt.

Bilde fra Sirkastakka, tatt av Ranveig Eriksen

Ragnhild opplevde to verdenskriger med mat- og varemangel, og hun opplevde en voldsom teknologisk utvikling, uten at hun sjøl fikk tatt del i så mye av den. Den første togstrekningen i Norge ble åpnet på hennes tid, og telefon, radio og strøm var ikke dagligdags for folk i Kvænangen før etter siste krig. Det var ikke innlagt vann, bad og lignende. Husene var trange og kalde, men de var vel ikke mer misfornøyd enn folk i dag.

Da tvangsevakueringen tok til på slutten av andre verdenskrig trosset hun den tyske okkupasjonsmakts ordre, og dro til fjells sammen med barn, svigerbarn og barnebarn. Uten telt eller annet husvære

bodde de i en jordhule og en gamme, og på slutten i en fjellhytte. De var til sammen fire og en halv måned på fjellet, til de ble tatt av tyskerne på slutten av mars 1945. Da hadde to familier på til sammen 9, herav fire mindreårige barn. De leve på det de klarte å fange av villsau og annet vilt, samt fisk fra elvene og noen frosne poteter fra branntuftene nede ved sjøen. Ragnhild var da 70 år ("Kriksflyktninger i vinternatta" følger som egen artikkel)

Fra Sirkastakka i nyere tid

Petter og Ragnhild fikk seks barn.

Marie Amanda Elisabet (Amanda) f 1901, døde i 1968. Hun giftet seg med Alf Jørgensen f. 1901, død 1973 fra Kågøy i Skjervøy kommune. De bodde på Taskeby og på Seternes. De fikk følgende 12 barn:

Avle, Julius, Ruth, Laila, Jenny, Roald, Gunvor, Ole Kristian. Sigmund, Rolv Johannes, Georg og Astrid.

Julius døde før han ble to måneder gammel, og Avle døde i 1985, før han fylte sekstire år.

Alf og Amanda med ungeflokken på Seternes

Petter Erling Samuel var andre barnet. Han var født i 1903, og døde i 1991. Han giftet seg med Ingrid Marie Alexandra Gustavsen fra Sørstrømmen, som var født i 1913 og døde i 2001. Hun hadde en datter som heter Marina Ingvalda som er født i 1935. Petter og Ingrid overtok småbruket på Sirkastakka, De fikk følgende barn: Gunnar (død i 1973) Ranveig, Anne Lise og Per Inge.

Ingrid og Petter Seppola med to av sine mange barnebarn, Evelyn og Roger. Bildet er tatt i 1976

Matilde var tredje barnet til Ragnhild og Petter.

Hun var født 1908 og døde i 19**. Hun var gift med Henry Georg Johansen f. 1905, d. 1979 fra Storbukt, Kjækan. De bodde på Bjørkenes i Kvænangsbotten og fikk følgende barn:

Gyda, Else, Jørgen og Henny

Henry og Mathilde på Bjørkenes

Barn nr. 4 til Ragnhild og Petter var *Jan*. Han var født i 1906 og døde i 1996. Han ble gift med Gjertrud født 1910 som døde i 1995. De bodde på Kjøllefjordnes og fikk følgende sju barn:

Jim, Wilhelm, Harald, Liv, Gerd, Karl-Anton og Ragnhild.

Jan Seppola på Kjøllefjordnes

Oskar Vilhelm var fente barnet til Ragnhild og Petter. Han var født i 1915 og døde i 1994. Han giftet seg med Synnøve Kristine Karelsen fra fjellbygd i Malangen. Hun var født 1912 og som døde i 1993. De bodde på Bergan i Kvænangsbotten og fikk følgende fem barn:

Oddvar, Ragnhild, Kjell Arne, Gunn og Solveig.

Synnøve og Oskar på Bergan

Ragna var den syvende og siste i rekken av barnene til Ragnhild og Petter.

Hun var født 1918 og døde i Solør i 1986.

Hun var gift med Lars Mortensrud som døde i desember 2004 og de bodde i Solør. Hun fikk barnene:

Halvor, Terje (død) og Karin

Halvor og moren Ragna

Etterskrift

Ragnhild og Petter på Sirkastakka fikk altså 32 barnebarn. Selv om noen døde tidlig, var det mange igjen til å føre slekten videre. Barnebarna er spredd over hele landet, og tidels i utlandet, og de fleste av dem har fått barn og barnebarn selv. Hvis hensikten med livet er å føre slekten videre så har i hvert fall de gjort sitt. Hvis noen om hundre år tar seg bryet med å telle opp etterkommere til Ragnhild og Petter vil det bli en anelig flokk.

Da Petter i sin ensomhet forlot fosterforeldrene i Puslangalla i Oulu i Finland, tenkte han neppe på at det skulle bli så mange igjen etter han, og det gjorde vel heller ikke Ragnhild der hun som alenemor gikk å stelte for sitt barn og for sine foreldre på Sirkastakka.

Kilder:

Odd Matias Hættas bok "Samene" og Johan Gustavsens bok "Vi kom først". Videre har jeg støttet meg til en bok som er redigert av Harald Eidheim der flere

forfattere skriver om "Samer og nordmenn". Jeg har også plukket noe fra Ørnulv Vorren og Ernst Manakers kulturhistoriske oversikt om "Samekulturen", og jeg har hentet fakta fra "Historisk verdensatlas", redigert av John Haywood. Bygdebøkene fra Skjervøy av Maurits Fugelsøy har jeg også plukket opplysninger og stoff fra. Dessuten har jeg støttet meg til Svein Erik Grydelands bok, De sjøsamiske Siida-samfunn og Nordnorsk Kulturhistorie hvor det er en rekke forfattere. Stoff og bilder er og hentet fra "Norsk innvandringshistorie" med Knut Kjeldstadli som redaktør, og noe re hentet fra "Samisk kunst- og kulturhistorie" og fra "Samene – en håndbok" med J. T. Solbakk som red. Jeg har og plukket noe fra boken "Kulturmøter i Nord – Troms" som kom i 2004, og til sist noe fra boken "Samene – en håndbok" fra 2004.

Det vil bli laget et diagram, i tilknytning til denne artikkelen, som viser slektsrekken